

НЕВЛАСНЕ-ПРЯМА МОВА ЯК ЗАСІБ ДИНАМІЗАЦІЇ ОПОВІДІ

*В. Ю. Голуб, аспірантка кафедри українського мовознавства
і прикладної лінгвістики, Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького (Черкаси, Україна)*

e-mail: pyshytobi@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3470-4498>

Статтю присвячено аналізу особливостей мови оповідних структур у повісті Зірки Мензатюк «Ангел Золоте Волосся». Мета статті передбачає з'ясування специфіки функціонування невласне-прямої мови як засобу динамізації оповіді в повісті. У процесі дослідження застосовано метод лінгвістичного опису мовних фактів. Витлумачено сутність поняття «невласне-пряма мова». З'ясовано основні типи кута зору в художньому тексті, зокрема, диференційовано просторово-часовий, психологічний та ідеологічний. Простежено, що ключовим критерієм розмежування різних типів психологічного кута зору є форма вираження наратора та його залученість до подій текстового світу. Констатовано вплив типу психологічного кута зору на організацію оповідної структури.

Умотивовано зарахування кута зору, представленого в аналізованому тексті, до типу В (підтипу рефлектора) та підпорядкування форм передавання мовлення й думок завданню відображення мовленнєво-мисленнєвої діяльності персонажа, його переживань і почуттів. Виявлено, що невласне-пряма мова є основним засобом репрезентації внутрішніх монологів та думок головної героїні. Наголошено на визначальній ролі невласне-прямої мови в динамізації оповідної структури завдяки ущільненню подієвого плану та насиченню його емоційним складником.

Ключові слова: невласне-пряма мова, кут зору, оповідач, література для дітей і юнацтва.

Актуальність. Сучасний світ пропонує необмежений доступ до інформації, однак саме її надлишок і провокує втому та пасивність, знижує мотивацію до пізнання нового. Особливо це прикметно для дітей, у яких ще недостатньо вироблені навички концентрації уваги, зосередження на одній справі протягом тривалого часу. Література для дітей і юнацтва виконує цілу низку функцій, серед яких основними є виховна, пізнавальна та функція соціалізації. З огляду на це художні твори для юних читачів потребують дієвих механізмів залучення дитячої уваги. Сучасна дитяча письменниця Зірка Мензатюк вважає, що в «нинішній дитячій літературі має бути високий рівень динамізму, адже дітлахи, які постійно дивляться телевізор або грають у комп'ютерні ігри, звикли до мерехтливих картинок. Якщо не схопиш малюка книжкою, то він її покине й побіжить до екрана. У сучасних книжках для дітей сюжет має бути значно щільніший, ніж колись» [6]. Дослідження мовних засобів динамізації оповіді в текстах для дітей і юнацтва набуває актуальності з огляду на недостатній ступінь вивчення цього питання та його важливість у процесах пізнання дітьми навколишнього світу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Літературознавчим аспектам творчості Зірки Мензатюк присвячені розвідки О. Перетятої, С. Ушневич, В. Кизилової, Ю. Куманської, О. Дибовської. Як стилістичний прийом невласне-пряму мову досліджував В. Ващенко [4]; як прийом відтворення внутрішнього мовлення та засіб суб'єктивації тексту Т. Вавринюк [3]; як тип викладу змістово-фактуального матеріалу, пов'язаний із чужим словом, – М. Крупа [6], як синкретичний спосіб передавання чужої мови – Л. Шитик [9]; як засіб психологізації художнього зображення – І. Бехта [2]; прагматичний аспект невласне-прямої мови з'ясовано в статті О. Андрущак, І. Девлиш [1]. Дослідження невласне-прямої мови в аспектах, пов'язаних з оповідною структурою прозового художнього тексту, дасть змогу поглибити розуміння специфіки мови творів для дітей і юнацтва.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні специфіки функціонування невласне-прямої мови як засобу динамізації оповіді в повісті Зірки Мензатюк «Ангел Золоте Волосся».

Матеріали і методи дослідження. Джерелом фактичного матеріалу слугує повість «Ангел Золоте Волосся» Зірки Мензатюк. Основним методом дослідження є лінгвістичний опис мовних фактів, який уможливив визначення форми невласне-прямої мови та характеристику її функціонування. Структурний метод використано для окреслення взаємозв'язку форм передавання думок та мовлення з оповідною структурою твору. Елементи контекстуального аналізу застосовано для пояснення використання мовних одиниць з метою виразності та динамізації розповіді.

Результати дослідження та їх обговорення. М. Шот вважає, що необхідно встановити основну відмінність між тим, «що зображено» і «з якої перспективи це зображено» [10, с. 256]. Звернення уваги на таку відмінність демонструє, як працює кут зору в художній прозі. Дослідник виокремлює три рівні дискурсу в прозовому тексті: автор – читач, наратор – наратор, персонаж – персонаж [10, с. 257]. Ця схема характеризує структуру прозового тексту загалом та номінально демонструє наявність шести кутів зору, у кожному конкретному творі одних позицій може не бути, однак інші можуть бути представлені більшою мірою [10, с. 257].

П. Сімпсон виокремлює чотири типи кута зору: просторовий, часовий, психологічний та ідеологічний. Грунтуючись на працях Б. Успенського, Дж. Фаулера та Ж. Женетта, дослідник створює власну класифікацію психологічного кута зору. Основною підставою для виокремлення двох типів є форма вираження наратора та його залученість / незалученість до подій текстового світу. Відповідно до наведеного критерію науковець вирізняє тип А – наратор від 1-ої особи, яка є учасником текстового світу, і тип В – наратор від 3-ої особи. Останній тип поділено на підтипи залежно від використання свідомості персонажів для трансляції подій: якщо свідомість залучена, то це тип рефлектор, якщо ні, то наративний. Окрім цього, тип А та В відповідно до модальних критеріїв має такі різновиди: позитивний (налаштований на співпрацю з читачем), нейтральний (оповідна модальність практично відсутня) та негативний (наявність «слів відчуження») [11, с. 51].

Просторова-часовий кут зору надає доступ до художньої реальності, яка розгортається впродовж оповіді. Мовні координати простору і часу служать для закріплення персонажа в його світі та забезпечують оглядову перспективу для читача [11, с.14]. Однак просторова-часова орієнтація в тексті – це лише один із виявів оповідної перспективи, що налаштована рефлектором вигаданої дійсності [11, с. 14]. На думку П. Сімпсона, техніка, яка об'єднує просторо-часовий та психологічний кути зору, – це репрезентація мовлення й думок у художньому тексті [11, с. 19].

Основна відмінність між прямою та непрямою мовою полягає у відсутності чи наявності посередника (інтерпретатора) у процесі її висловлення. Ефект, який продукує використання непрямої мови, передбачає оповідача у функції посередника-інтерпретатора між особою, до якої він звертається, та мовою персонажа, яку має передати. Перевагою цього ефекту є те, що непряма мова може цілком бути інтегрована в загальну оповідну структуру [10, с. 256].

М. Шот та Дж. Ліч, беручи за основу тезу про те, що наратор контролює оповідний процес, пропонують таку класифікацію форм представлення мовлення в тексті: наративне повідомлення про дію, наративне повідомлення про мовленнєвий акт, непряма мова, невласне-пряма мова, пряма мова, вільна пряма мова [10, с. 260]. Під повним контролем оповідача перебувають перша й друга форми, третя і наступні поступово позбуваються цього контролю. Аналогічно класифіковані форми передавання думок: наративне повідомлення про думку, невласне-пряма думка, непряма думка, пряма думка, вільна пряма думка [10, с. 270–271].

Під час передавання мовлення використання прямої чи вільної прямої мови створює враження того, що персонаж говорить у нашій присутності, а авторське втручання є мінімальним. Однак у прямій думці чи вільній прямій думці авторське втручання теж мінімальне, але як результат отримано монолог, розмову персонажа із самим собою [10, с. 274], тоді як невласне-пряма мова дистанціює читача від персонажа, а невласне-пряма

думка, навпаки, переносить у центр мисленнєвої діяльності індивіда. Причиною цього, уважають дослідники, є те, що для буденного спілкування нормою слугує форма прямої мови, а щодо вираження думок, то узвичаєною формою є невласне-пряма думка [10, с. 276]. Це можна пояснити тим, що пряма мова передає те, що хтось сказав дослівно, вербалізуючи мовлення особи, а непряма мова переказує основний зміст, втрачаючи індивідуальне мовленнєве втілення. Однак думки інших людей не підлягають сторонньому спостереженню, тому форма прямої думки в тексті постає більш штучною, ніж непрямі форми [10, с. 277].

Залежність між кутом зору та внутрішнім мовленням полягає в тому, що коли автор обирає представлення думок персонажа в будь-якій формі, то він запрошує побачити речі з перспективи героя тексту, тобто стати рефлектором художнього світу [10, с. 273].

Традиційно в художньому тексті виокремлюють два плани мовлення – авторське, тобто оповідача, і персонажне, причому мовленнєва діяльність першого є головною. Серед способів передавання чужої мови варто виокремити дослівне, недослівне та синкретичне відтворення чужої мови, «що постає внаслідок взаємозв'язку та взаємопереходів між її різновидами» [9, с. 366]. Дослівне відтворення чужої мови утілюють конструкції з прямою мовою, діалоги та полілоги; недослівне репрезентоване компонентами з непрямою мовою, а також перехідними конструкціями, до яких зараховано вільну непряму мову, внутрішню пряму мову, невласне-пряму мову, вільну непряму мову [там само, с. 374].

Л. Шитик відзначає, що конструкції з прямою мовою виявляють міжранговий синкретизм, «зумовлений системною взаємодією різних мовних рангів – речення і тексту» [там само, с. 367], непряма мова демонструє ознаки синкретизму змісту, оскільки «репрезентує в авторській інтерпретації чужу мову» [там само, с. 371].

Оповідна структура аналізованої повісті має наратора від третьої особи, однак зображення художньої дійсності подано за допомогою свідомості головного персонажа тексту – дівчинки Галі, що вможливує зарахування цього кута зору, згідно з класифікацією П. Сімсона, до типу В, підтипу рефлектора, основною ознакою якого є утворення «центру свідомості» в оповіді [11, с. 63]. З огляду на це, усі форми передавання мовлення та думок підпорядковані завданню відобразити мовленнєво-мисленнєву діяльність персонажа, її переживань та почуттів, оцінок і висновків, тому основною формою представлення як мовлення, так і думок постає невласне-пряма мова – «це особлива форма чужої мови, яка виникла в художній літературі на ґрунті прямої і непрямої мови, об'єднавши в собі окремі риси обох: від прямої мови тут синтаксична будова речень, інтонування їх, ритмомелодика, експресія; від непрямої мови – виклад автора і тісний зв'язок з авторською манерою оповіді» [5, с. 281].

Твір розпочато з опису психологічного стану дівчинки, який виражено за допомогою повтору негативно забарвленої експресивної лексеми *паскудно*, що з кожним реченням набуває більшої інтенсифікації та реалізує максимальний вияв в утворенні спільнокореневого слова *препаскудним*, а також переходом до синоніма з іншим смисловим відтінком *нестерпно*, який відображає зміну, зокрема погіршення психологічного стану дитини, її нездатність витримувати такий обсяг емоційної напруги. Основним семантичним компонентом повторюваного слова була констатація відчуття дівчинки: «негарний, непривабливий; чим-небудь зіпсований, поганий, мерзенний, гідкий» [8], а семантика слова *нестерпний* сигналізує про те, що таких відчуттів уже занадто «важко або неможливо витерпіти, перенести» [8, с. 389], напр.: *Життя – паскудна штука, Галя давно це зрозуміла. Паскудно в школі, бо її улюблена вчителька Наталя Василівна вийшла заміж і виїхала з Києва. Тепер замість неї Катерина Петрівна, яка робить Галі зауваження ледь не на кожному уроці. Паскудно вдома, бо батьки сварять Галю за ті зауваження, записані в щоденнику, за погані оцінки і ще багато за що. Паскудно влітку на канікулах, тому що жодного разу Галя нікуди не поїхала, не те щоб у Єгипет чи Туреччину, а хоч би в недалекий Крим. Навіть ім'я у неї паскудне. <...> Але таким препаскудним, як останні три місяці, життя ще ніколи не було. Тепер воно стало по-справжньому нестерпне. Взимку на ковзанці Степанчик, менший Галин братик, зламав собі ніжку (с. 5–6).* Назва цього розділу

повісті «Галині нещастя» виразно ілюструє його головний предмет зображення. У повісті переважно описано зміну психологічних станів головної героїні від безнадії та розпачу до щастя, а також шлях до цього через зміну способу мислення та сприйняття навколишньої дійсності.

Використання невластне-прямої мови для передавання внутрішнього мовлення дівчинки надає оповіді діалогічності, експресивності. Елементами, що утворюють такий ефект, є питальні речення та короткі відповіді на них, напр.: *А ще він видався їй знайомим. Його лагідне обличчя вона вже десь бачила, як і світлі кучері навколо лиця, і схилену в задумі голову. Але де, коли вона могла його зустріти? Не на вулиці, оце вже точно. Таких зачісок сто років як не носять. І не вдягають подібного одягу. Що воно – сорочка, тога? Якесь незрозуміла хламида. Хто ж він? Галя не знала і навіть не здогадувалася. Спитати, як його звать, теж було не дуже зручно, але хіба зручніше тупцювати мовчки на порозі власної кімнати?* (с. 11); *Вона таки десь бачила цього юнака. Цього ...ангела? Він – ангел? Він дивився на дівчинку і, мабуть, у душі посміювався з її розгубленості, а ще більше – з нетямущості, тож Галя врешті взяла себе в руки. Іди знай, може, ангели так-ось запросто і з'являються? Вона не в курсі, бо нічого про них не читала, в шкільних підручниках про ангелів не пишуть* (с. 12).

За ступенем взаємодії оповідача й героя дослідники виокремлюють три типи невластне-прямої мови. Для першого характерне надання провідної ролі персонажеві, для другого – виклад зроблено майже в рівних пропорціях, у третьому – оповідь переважно веде наратор, час від часу надає слово героєві [6, с. 249–250]. Наведена класифікація схожа з різновидами, які виокремила Т. Вавринюк: «літературна» і «характерологічна» невластне-пряма мова [3, с. 45–46]. В аналізованій повісті основним типом невластне-прямої мови є характерологічний, оскільки вона має ознаки наближення до прямої мови, зокрема окличні, питальні речення, оцінно-експресивна лексика, що увиразнює специфіку мислення головної героїні: *Он воно що. Цікаво, цікаво. Тільки що тут упізнавати? Галя могла б заприсягтися, що ніколи раніше не бачила ні цих круч, ні церкви. Хоча, якщо придивитися, краєвид нагадував щось знайоме <...> Близні печери! Здуріти можна: виходить, вона бачить Києво-Печерську лавру. Точніше те, з чого лавра починалася* (с. 17); *Значить, дива не сталося. На жаль. Просто гра світла, бо сонце надворі то заходило, то виходило з-за хмар, та ще в собор випадково залетів голуб. А майстри повірили, що то Дух Святий. Воно ж давно діялося, народ був темний. Еге, кожен бачить, що хоче... Галя відчула розчарування. Замість дива – всього лиш видиво. Алімпій у нього повірив. І постригся в ченці. Чесно кажучи, з хлопцем вчинили негарно. Подобою дива заманили в монастир. Він же щирий, довірливий, це ж видно неозброєним оком* (с. 34); *Але ж Галя не така, вона не обманює. Гроші їм справді дуже-дуже потрібні. Щоб урятувати Степанчика. Хіба можна, що миле, хороше хлоп'я на все життя лишилося калічкою? Звісно, ні. Тому Галя мусить ...просити. І все ж їй гидко й соромно, соромно так, що нема сил підвести очі* (с. 81).

Структура викладу подій у повісті представлена послідовною зміною діалогів персонажів, невисловленого мовлення героїні (як реакції на зображені події чи комунікативну ситуацію) та внутрішніх монологів-роздумів дівчинки над її проблемами й способами їхнього розв'язання. Прикметною рисою введення невластне-прямої мови, яка передає думки та переживання, є використання лексем на позначення процесів мислення, емоційного стану, напр.: *В голові, мов віхола, крутилося безліч думок. Про що спитати несподіваного гостя? Яка в неї оцінка за контрольну з математики? Чи за що її кривдить Сашко Гнатенко (бо сьогодні він знову дражнився)? Але ж ні, то все дурниці, треба спитати про головне. Коли одужає Степанчик? І чому Галя така невдатна, що всі її сварять і сварять? Чи, може, краще нічого не питати, а натомість попросити, щоб її прикроці минулися? Може, ангел і з'явився, щоб допомогти? Цього Галі хотілося найдужче* (с. 13); *Той хлопець її зацікавив. Яким він був, що ангел потоваришував із ним? Святим та Божим, з ранку до ночі молився? Чи, навпаки, звичайною дитиною?* (с. 14); *І враз Галю осінило. Мити скло в автомобілях! Ось заняття, якого вона шукала!* (с. 63); *Схвильована,*

розчервоніла, Галя сіла на своє місце, не вірячи власному щастю. Дві дванадцятки! Ото мама здивується та зрадіє, коли дізнається! (с. 37).

Іншою формою передавання чужих думок є вільна непрямая мова, зокрема її різновид – напівпряма мова, специфіка якої полягає в тому, що вона «оформлена як непрямая (складнопідрядним реченням), але з посиланням на мовця та відтворенням граматичної будови і стилю прямої мови; обов'язковим є вживання форм розмовної мови, вставних одиниць, модальних слів» [9, с. 399]. Такі конструкції висвітлюють мислення переважно другорядних персонажів, напр.: *Майстер зробив промовисту паузу, мовляв, ось яка це важлива справа* (с. 29); *Остан позад ігумена беззвучно затанцював, засяяв усмішкою від вуха до вуха, мовляв, ага, а чи я не казав? Отець Матвій Прозорливий не помиляється!* (с. 31); *Класом перебіг здивований шепіт. Це ж треба – дві дванадцятки одним махом! Ісанка невдоволено заковпила губу, мовляв, як це так, що хтось обігнав її, відмінницю?*(с. 37).

Використання невластиво-прямої мови допомагає зробити поступові переходи між мовленням оповідача та персонажа, скоротити дистанцію між відчуттями, переживаннями, які пов'язані із зображеною подією, та їхньою інтерпретацією, рефлексією на них головної героїні. Зазначене вище вможливує динамізацію оповіді за рахунок ущільнення подієвого плану та насичення його емоційним складником.

Повість Зірки Мензатюк є прикладом того, як в адекватній (динамічній та цікавій) для дитини формі викладу зобразити процес самопізнання, саморозвитку та саморефлексії, який слугує необхідною умовою дорослішання і становлення особистості, оскільки може бути інструментом для пошуку виходу зі складних життєвих ситуацій.

Висновки і перспективи. Дослідження засобів увиразнення оповідних структур художніх творів – необхідна частина осмислення художньої літератури загалом. Невластиво-пряма мова як синкретична форма передавання мовленнєво-мисленнєвої діяльності головного персонажа тексту надає змогу стиснути розлогі монотонні описи в більш емоційно насичені, що викликає відчуття швидкої зміни подій та безперервності, тобто динамізує оповідь. Такий вибір автора допомагає захопити увагу читача й утримати її до кінця історії.

Перспективу подальших наукових пошуків убачаємо в дослідженні засобів експресивності художньої оповіді на матеріалі творів для дітей і юнацтва.

Список використаної літератури

1. Андрущак О., Девлиш І. Невластиво-пряма мова в новелі «Вежа з чорного дерева» Дж. Фаулза: прагматичний аспект. *Молодий вчений*. 2020. № 2.1(78.1). С. 1–3.
2. Бехта І. Невластиво-пряма мова в структурі жанру малих форм (на матеріалі американського – short story XIX–XX століття) : дис ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Львівський ун-т ім. І. Франка. Львів, 1993. 188 с.
3. Вавринюк Т. Невластиво-пряма мова як засіб суб'єктивації тексту. *Мандрівець*. 2004. № 2. С. 45–47.
4. Ващенко В. Стилiстичні явища в українській мові. Харків : Видавництво ХДУ, 1958. 228 с.
5. Коваль А. Практична стилістика сучасної української мови. Київ : Вища школа, 1987. 352 с.
6. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. 496 с.
7. Левко А. Зірка Мензатюк: «Головне, що з'явилась інша молодь». URL : <http://www.barabooka.com.ua/golovne-shho-z-yavilas-insha-molod/> (дата звернення : 05.03.2023).
8. Словник української мови : в 11 томах. URL : <http://sum.in.ua/> (дата звернення : 25.02.2023).
9. Шитик Л. Синхронна перехідність синтаксичних одиниць в українській літературній мові : монографія. Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2014. 474 с.
10. Leech G., Short M. *Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose*. Edinburgh: Pearson Education Limited, 2007. 404 p.
11. Short M. *Exploring the language of poems, plays and prose*. London and New York : Routledge, 2013. 416 p.
12. Simpson P. *Language, Ideology and Point of View*. London and New York : Routledge, 2005. 184 p.

Список використаних джерел

1. Мензатиук З. Ангел Золоте Волосся : повість. Київ : Знання, 2019. 127 с.

References

1. Andruschak, O. & Devlysh, I. (2020). Nevlasne priama movy v novelli «Vezha z chornoho dereva» Dzh. Faulza : pragmatychnyi aspect [Free Indirect Speech in the novella «The Ebony Tower» John Fowles: Pragmatic Aspect]. In : *Molodyi vchenyi* [Young Scientist], 2.1(78.1), 1–3 (in Ukr.).
2. Bekhta, I. (1997). Nevlasne-priama mova v strukturii zhanru malyh form (na materialii amerykanskooho short story – XIX–XX stolittia) [Free Indirect Speech in the structure of the genre of small forms (based on the material of the American short story of the 19th–20th centuries)]. PhD dissertation (Germanic languages). Lviv, 188 (in Ukr.).
3. Vavryniuk, T. (2004). Nevlasne-priama mova yak zasib subiektyvatsii tekstu [Free Indirect Speech as means of text subjectivation]. In : *Mandrivets* [The traveler], 2, 45–47 (in Ukr.).
4. Vaschenko, V. (1958). Stylistychni yavyscha v ukrainskii movi [Stylistic phenomena in the Ukrainian language]. Kharkiv : Vydavnytstvo HDU, 228 (in Ukr.).
5. Koval, A. (1987). Praktychna stylistyka ukrainskoi movy [Practical stylistics of the modern Ukrainian language]. Kyiv : Vyscha shola, 352 (in Ukr.).
6. Krupa, M. (2010). Lihvistychnyi analiz hudozhnoho tekstu [Linguistic analysis of the artistic text]. Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky, 496 (in Ukr.).
7. Levko, A. Zirka Menzatiuk: «Holovne scho zivylasia insha molod» [Zirka Menzatiuk: «The main thing is that other young people appeared»]. Available at: <http://www.barabooka.com.ua/golovne-shho-z-yavilas-insha-molod/> (in Ukr.).
8. Slovyk ukrainsoi movy: v 11 tomah [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes]. Available at: <http://sum.in.ua/> (in Ukr.).
9. Shytyk, L. (2014). Synhronna perehidnist syntaksychnykh odyntys v ukrainskii literaturnii movi [Synchronous transitivity of syntactic units in the Ukrainian literary language]. Cherkassy : vydavets Chabankenko Yu., 474 (in Ukr.).
10. Leech, G. & Short, M. (2007). Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose. Edinburgh : Pearson Education Limited, 404 (in Eng.).
11. Short, M. (2013). Exploring the language of poems, plays and prose. London & New York: Routledge, 416 (in Eng.).
12. Simpson, P. (2005). Language, Ideology and Point of View. London & New York: Routledge, 184 (in Eng.).

List of used sources

1. Menzatiuk Zirka. (2019). Angel Golden Hair. Kyiv: Znannia, 127 (in Ukr.).

FREE INDIRECT SPEECH AS MEANS OF DYNAMIZATION OF THE STORY

*Victoria Holub, postgraduate of Department of Ukrainian Linguistics
and Applied Linguistics, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy,
(Cherkasy, Ukraine)*

e-mail: pyshytobi@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3470-4498>

Abstract. Introduction. Today, access to information is unlimited, and it provokes fatigue and loss of interest in learning new things. This especially applies to children who have not yet sufficiently developed the skills of concentration and focusing attention on one thing for a long time. Literature for children and youth performs a number of functions, among which educational, cognitive and socialization are the main ones, and therefore it needs effective mechanisms of attracting children's attention to its product. Contemporary Ukrainian children's writer Zirka Menzatiuk emphasizes the importance of a high degree of dynamism in children's literature, because it can make the fiction to be more competitive with other sources of information. Therefore, the study of linguistic means of dynamizing the narrative in texts for children becomes relevant in view of the insufficient degree of study of this issue and its importance in the processes of children's cognition of the world.

The purpose. Purpose is to clarify the specifics of the functioning of free indirect speech as means of dynamizing the narrative in the story «Angel Golden Hair» written by Zirka Menzatiuk.

The methods. To achieve this goal involved the method of linguistic description, also the author of the article used structural approach and the elements of contextual analysis.

Main results of the study. Finding out what is depicted in the literary text and from which perspective it is done gives an understanding of the specifics of the functioning of the point of view in fiction. The relationship between the point of view and the inner speech is that when the author chooses to present the

thoughts of the character in any form, he invites to see things from the perspective of the hero of the text, it means to become a reflector of the fictional world. The narrative structure of the analyzed story has a narrator from the third person, but fictional reality is presented using the consciousness of the main character of the text, it makes possible to classify this point of view, according to P. Simpson's classification, to type B, a reflector subtype, in which the formation of the «center of consciousness» is the main feature. All forms of transmission of speech and thoughts are used to reflect the inner speech and thought of the character, her feelings, evaluations and conclusions, therefore, the main form of presentation of both speech and thoughts is free indirect speech. In the analyzed novel, the main type of free indirect speech is characterological, since it has signs of approaching direct speech, in particular exclamatory, interrogative sentences, evaluative and expressive vocabulary, which clearly emphasizes the specifics of the main character's thinking. The structure of the presentation of the events in the story is represented by a consistent change of the character's dialogues, the unspoken speech as a reaction to the depicted events, and the girl's internal monologues-reflections on her problems and ways to solve them. A distinctive feature of the introduction of free indirect speech that conveys thoughts is the use of words to denote thought processes and emotional states. Another form of conveying thoughts is semi-direct speech, which highlights the thinking of secondary characters.

Originality. The scientific research is the first attempt to analyze the free indirect speech as means of dynamization of the story on the materials of works for children and youth.

Conclusion and specific suggestions of the author. The necessary part of understanding fiction in general is exploration of the means of expressing the narrative structures of this works. Free indirect speech makes possible to compress long monotonous descriptions into more emotionally saturated ones, it caused the effect of rapid change of events and continuity, it dynamizes the story. This author's choice grabs the reader's attention and keep it until the end of the story.

We see the prospect of further scientific research in the study of means of expressiveness of narrative structure on the material of works for children and youth.

Key words: free indirect speech, point of view, narrator, works for children and youth.

Надійшла до редакції: 08.03.23.

Прийнято до друку: 20.05.2023.